

ТАҚРИЗИ

роҳбари илмӣ ба таҳқиқи диссертатсионии Ҳабибзода Назира Халил дар мавзуи «Тафтиши ба худкушӣ расондан» барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ аз рӯйи ихтисоси 12.00.12 – Криминалистика; фаъолияти судӣ-экспертӣ; фаъолияти оперативӣ-чустучӯй пешниҳод шудааст.

Диссертатсияи Ҳабибзода Назира Халил дар мавзуи «Тафтиши ба худкушӣ расондан» барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ ба шиносномаи ихтисос 12.00.12 – Криминалистика; фаъолияти судӣ-экспертӣ; фаъолияти оперативӣ-чустучӯй мутобиқат мекунад.

Таҳқиқоти диссертатсионӣ дар доираи Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи тадбирҳои пешгирии худкушӣ ва суиқасд ба ҷони худ», «Барномаи давлатии муқовимат бо ҷинояткорӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2021-2030» ва корҳои илмӣ-таҳқиқотии назди кафедраи криминалистика ва фаъолияти экспертизаи судии факултети ҳуқуқшиносии ДМТ омода гардидааст.

Мубрамии мавзуи таҳқиқоти диссертатсионӣ. Дар даҳсолаи охир таваҷҷуҳи ҷомеашиносон, равоншиносон ва ҳуқуқшиносонро дар бисёре аз кишварҳои ҷаҳон мушкилоти худкушӣ ба худ ҷалб кардааст. Аз худкушӣ одамони синну сол, ҷинс, касбу кор, сатҳи маълумот ва фарҳангашон гуногун мефавтанд. Афзоиши теъдоди худкушӣ ва суиқасд ба худкушӣ, ки дар аксари кишварҳои ҷаҳон рух медиҳад, ба вазъи иқтисод, тартиботи ҷамъиятӣ, пояҳои ахлоқию маънавӣ таъсири манфӣ мерасонад. Худкушӣ яке аз мушкилоти доғи рӯзи ҷомеаи муосир аст. Онҳо дар байни сабабҳои фавти аҳолии қобили меҳнат ҷойи асосиро ишғол намуда, дар як қатор мамлакатҳои ҷаҳон, аз ҷумла дар минтақаҳои гуногун тамоюли афзояндаро нигоҳ медоранд.

Актҳои худкушӣ ва кӯшиши ба он расидан дар ҷомеаи муосир ҳамчун як падидаи манфӣ бозгӯӣ мешаванд. Эъломияи умумии ҳуқуқи башар, дигар санадҳои байналмилалӣ ва Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳуқуқи зиндагиро, ба монанди дигар ҳуқуқҳои асосии инсон ҳифз менамояд. Дар динҳои асосии ҷаҳон низ бар зидди ин амалҳои иҷтимоӣ ибрази назар шудааст. Бо вучуди ин, дар шароити муосир афроде мавҷуданд, ки ба таври муқобили ҳуқуқи конститусионӣ аз ҳаёт ва зиндагонӣ худро маҳрум мекунанд ё кӯшиш мекунанд, ки худро ба ин кор маҷбур намоянд. Ҳамчунин, одамоне ҳастанд, ки бо рафторҳои ношоистаи худ дигаронро ба худкушӣ бо эҳсоси вазнин даъват мекунанд.

Аз рӯйи маълумоти коршиносон соли 2020 шумораи солонеи худкушӣ ба 1,53 миллион нафар расидааст. Ин ба як марги худкушӣ дар ҳар 20 сония ё як кӯшиши худкушӣ дар ҳар 1-2 сония баробар аст. Дар гузашта худкушӣ миёни ҷавонон нисбат ба худкушии калонсолон камтар мушоҳида мешуд. Вақтҳои охир дар аксари мамлаҳоти ҷаҳон тағйирот ба назар мерасад, ки мизони худкушии ҷавонон аз як сатҳи пиронсолон гузаштааст. Масалан, то соли 1950 – 56% худкушӣ дар саросари ҷаҳон аз ҷониби шахсони синнашон аз 45-сола ва калонтар сурат гирифта, 44% худкушӣ шахсони аз 15 то 44-соларо ташкил медиҳад. Бо вучуди ин, то соли 1995 ҳиссаи худкушӣ дар саросари ҷаҳон дар гурӯҳи синнашон аз 45 ва болотар то 47% коҳиш ёфт, дар ҳоле ки фоизи худкушӣ дар гурӯҳи аз 15 то 44-сола то 53% афзоиш ёфтааст. Тибқи омори ҷаҳонӣ, баландтарин сатҳи худкушӣ дар синни то 25-сола мушоҳида мешавад.

Дар Тоҷикистон таносуби занон ва мардоне, ки даст ба худкушӣ задаанд, тибқи пажӯҳиши охирин (СҶТ, 2001), 1,3:1 фарогир аст. Тибқи маълумоти дар болозикргардидаи ТУТ, мизони худкушӣ дар Тоҷикистон 2,6 ҳолат ба 100 000 аҳоли дар ҳамаи гурӯҳҳои синну солро ташкил медиҳад. Аммо ин нишондод дар байни ҷавонони аз 15 то 24-сола ба 100 ҳазор нафар 3,3 нафарро ташкил медиҳад. Гузашта аз ин,

тибқи гузориши кишвар барои Тоҷикистон (2007), ки дар доираи тадқиқоти умумиҷаҳонии саломатии мактабҳо тартиб дода шудааст, 20,0% кӯдакон ва наврасон аз бемориҳои рӯҳӣ, ки боиси аз даст додани қобилият, аз ҷумла неврозҳои изтироб, депрессия мебошанд, азият мекашанд. Маълумот аз ин гузориш нишон медиҳад, ки дар соли пеш аз пурсиш 12,6% мактаббачагон кӯшиши худкуширо ҷиддӣ фикр мекарданд ва 12,0% ҳатто нақшаи ҷӣ гуна анҷом додани ин корро тартиб додаанд.

Бинобар ин, мавзуи диссертатсияи Ҳабибзода Назира Халил воқеан муҳим буда, таҳқиқоти саривақтӣ, мубрам ба ҳисоб меравад.

Кори диссертатсионии Ҳабибзода Назира Халил аз муқаддима, 3 боб, 6 зербоб, хулоса, тавсияҳо оид ба истифодаи амалии натиҷаҳои таҳқиқот ва рӯйхати адабиётҳои истифодашуда иборат мебошад.

Дар муқаддимаи таҳқиқот асоснокии интихоби мавзӯ шарҳ дода шуда, мушкилоте, ки дар назария ва амалияи татбиқи меъёрҳои ҳуқуқӣ оид ба ҳодисаҳои мазкур мавҷуданд, муайян мегарданд. Маҳз ҳамин мушкилот зарурат ва аҳамияти мавзуи мазкурро таъкид менамоянд. Ҳамчунин, дар муқаддима усулҳое, ки барои таҳлил истифода шудаанд, тавсиф карда мешаванд. Боби аввали таҳқиқот ба баррасии «Тавсифи криминалистикии ба худкушӣ расондан» бахшида шудааст. Дар ин қисмати кор, ки аз ду зербанд иборат мебошад, масъалаҳои тавсифи криминалистикии ба худкушӣ расондан ва таҳқиқоти криминалистикии одамкушии ҳамчун худкушӣ вонамудкардашуда мавриди таҳқиқоти илмӣ қарор гирифта шудааст.

Дар зербоби якуми боби аввал «Тавсифи криминалистикии ба худкушӣ расондан» муаллифи рисола зикр мекунад, ки дар сатҳи олӣ ва бомуваффақият гузаронидани тафтишот, пеш аз ҳама, дониستاني тавсифи криминалистикии кирдори мазкурро тақозо менамояд.

Мафҳуми криминалистикии истилоҳи «ба худкушӣ расондан» ба амалҳои шахсе дахл дорад, ки бевосита ё бавосита шахси дигарро ба

худкушӣ оварда расонидааст. Тавсифи чунин ҷиноят метавонад омӯзиши ҷанбаҳои равонӣ ва рафтории амалҳои ҷинояткор, таҳлили сабабҳо ва далелҳои тасдиқкунандаи таъсир ба ҷабрдида, инчунин муайян кардани қасди ҷинояткорро барои ба худкушӣ расондан дар бар гирад. Барои муайян кардани фактҳои ҷиноят аз усулҳои судӣ-тиббӣ ва экспертиза бояд истифода бурда шавад ва барои исботи гуноҳи ҷинояткор тамоми далелҳои имконпазир ҷамъоварӣ карда шаванд.

Дар зербоби дуюми боби аввал «Таҳқиқоти криминалистикии одамкушии ҳамчун худкушӣ вонамудкардашуда» зикр карда шудааст, ки дар амалияи судӣ-тафтишотӣ ҳолатҳоеро метавон дучор гардид, ки сохтакориҳо дар содир намудани ҷиноят ба роҳ монда мешаванд. Дар байни онҳо фаъолиятҳои марбут ба пинҳон кардани куштор, махсусан хавфи зиёд доранд. Дар илми криминалистика мафҳуми вонамудкунонии худкушӣ чунин шарҳ ёфтааст – ин амалҳои шахси ҷинояткор барои ба таври сунъӣ эҷод кардани ҳолатҳои ғайривоқеӣ, далелҳо, нишонаҳое мебошанд, ки ба худкушӣ хос буда, тавассути азбайнбарии далелҳо ва сохтакорӣ далелҳои нав барои пинҳон кардани куштор роҳандозӣ карда мешавад..

Дар боби дуюми рисола «Хусусиятҳои тафтиши ба худкушӣ расондан» масъалаҳои хусусиятҳои тактикаи азназаргузаронии ҷойи ҳодиса бо аломатҳои худкушӣ ва хусусиятҳои тактикии пурсиши шоҳидон ва ҷабрдидагони зиндамондаи ҳодисаи худкушӣ мавриди таҳқиқоти илмӣ қарор гирифтаанд.

Дар зербоби якуми боби дуюм «Хусусиятҳои тактикаи азназаргузаронии ҷойи ҳодиса бо аломатҳои худкушӣ» муаллифи рисола зикр мекунад, ки азназаргузаронии ҷойи ҳодиса амали асосии тафтишӣ ҳангоми санҷиши хабар дар бораи ҷиноят мебошад. Дар мавриди ошкор шудани ҷасад санҷиш чараёни мураккабро фаро гирифта, муфаттиш бояд барои тасдиқи асли воқеа диққати худро ба чунин фарзияҳои асосӣ

равона намојад: одамкушӣ (ба шакли оддӣ ё касбӣ) ва ё ба худкушӣ расондан, аз беэҳтиётӣ ба марг расондан ва фалокат.

Дар зербоби дуюми боби дуом «Хусусиятҳои тактикий пурсиши шохидон ва ҷабрдидагони зиндамондаи ҳодисаи худкушӣ» зикр карда шудааст, ки мафҳуми пурсиш, пеш аз ҳама, ҳамчун амали тафтишӣ баррасӣ шуда, он аз гирифтани маълумот дар бораи ҳолатҳои парвандаи ҷиноятӣ ё гирифтани нишондод аз субъекти исбот оид ба маълумоти воқеае, ки ба предмети исбот дар парванда дохил карда шудааст, иборат мебошад.

Дар боби сеюми рисолаи илмӣ «Асосҳои криминалистикии таъин ва гузаронидани экспертизаҳои судӣ – криминалистикӣ дар раванди тафтиши ба худкушӣ расондан» масъалаҳои аҳаммияти таъин ва истифодаи донишҳои махсус дар раванди тафтиши ба худкушӣ расондан ва тактикаи таъин ва гузаронидани экспертизаи судӣ-тиббӣ дар мавриди тафтиши худкушӣ мавриди таҳқиқоти илмӣ қарор гирифтааст.

Дар зербоби якуми боби сеюм «Аҳаммияти таъин ва истифодаи донишҳои махсус дар раванди тафтиши ба худкушӣ расондан» зикр карда шудааст, ки экспертизаи судии криминалистикӣ аз самтҳои муҳимми илми криминалистика мебошад. Аз амалияи ин намуди экспертиза бармеояд, ки роҳандозии ин навъи экспертиза аз ҷониби мақомоти ҳифзи ҳуқуқ сол то сол меафзояд.

Дар зербоби дуюми боби сеюм «Тактикаи таъин ва гузаронидани экспертизаи судӣ-тиббӣ дар мавриди тафтиши худкушӣ» зикр карда шудааст, ки самарабахш будани ошкорсозӣ ва тафтиши ҳодисаи ба худкушӣ расондан дар даврони муосир аксаран ба истифодаи донишҳои мавҷудаи бахши илмҳои дақиқ ва техникӣ, инчунин дигар донишҳои махсус вобастагӣ дорад.

Хулоса, диссертатсияи Ҳабибзода Назира Халил дар мавзуи «Тафтиши ба худкушӣ расондан» барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ ба шиносномаи ихтисос 12.00.12 – Криминалистика;

фаъолияти судӣ-экспертӣ; фаъолияти оперативӣ-ҷустуҷӯӣ ба талаботи Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ (Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 июни соли 2021, №267) ва Дастурамал оид ба тартиби барасмиятдарории диссертатсия ва автореферати диссертатсия (Қарори Раёсати Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 31 марти соли 2021, № 3) ҷавобгӯ буда, барои Ҷимоя пешниҳод карда мешавад.

Роҳбари илмӣ: номзоди илмҳои ҳуқуқшиносӣ, профессори кафедраи криминалистика ва фаъолияти экспертизаи судии факултети ҳуқуқшиносии Донишгоҳи миллии Тоҷикистон

Ямоқова З.Д.

**Суроға: 734023, Ҷумҳурии Тоҷикистон,
ш. Душанбе, м. Буни Ҳисорак
Тел.: (+992) 905886363**

Имзои Ямоқова З.Д.-ро тасдиқ мекунам:

**Сардори Раёсати кадрҳо ва
корҳои махсуси ДМТ
«20» июни соли 2025**

Шодихонзода Э.Ш.

**Суроға: 734025, Ҷумҳурии Тоҷикистон,
ш. Душанбе, хиёбони Рӯдакӣ, 17.
Телефон: (+992 -37) 221-62-25; (+992 -37) 227 -15-10
Факс: (+992-37) 227-15-10
Email: info@tnu.tj**